

ՊԼՏՄՈՒԹԻՒՆ

Վոպերնիկոս :

ՎՈՒԿՈՂԱՅՈՍ Վոպերնիկոս հռչակաւոր աստղաբաշխը ծնաւ 1473^{ին} փետրուարի 19^{ին} | Եհաստանի (Թ)որն քաղաքը . հայրը ազնուական ու բաւական հարուստ էր , մայրն ալ (Վ)արմից քաղքին եպիսկոպոսին քոյրն էր : Ընչպէս որ կը պատահէ երեւել տաղանդ ունեցողներուն շատին , առջի տարիները Վոպերնիկոսին հայրն ալ ուզեց որ իր որդին բժշկութեան արհեստը սորվի , թէպէտ և տղուն խելքը միտքը չափաբերական գիտութեանց ետեւէն էր . ուստի ցորեկը բժշկութիւն կը սորվէր , ու գիշերը չափաբերութիւն : Բայց ետքը աս կերպ կեանքը իրեն անտանելի երևնալով , միանգամայն սաստիկ փափաք ունենալով ուսումնական երկիրներ պտըտելու , ելաւ (Թ)որնէն ու Խտալիա գնաց որ հոն երեւելի ուսումնական մարդկանց հետ տեսնուի ու խելք սորվի անոնցմէ : Խտալիա պտըտելէն ետքը իր հայրենիքը դարձաւ , Ֆրաւէն . պուրկքաղաքը իր եպիսկոպոս մօրեղբօրը քովը մտաւ , ու հոն իրեք տեսակ պաշտօն մէկտեղ կը կատարէր . այսինքն մէյմը իբրեւ կանոնիկոս՝ իր եկեղեցական պարտքերուն ուշ կը դնէր , մէյմը իբրեւ բժիշկ՝ աղքատ հիւանդները կը հոգար , մէյմըն ալ իբրեւ աստղաբաշխ՝ նոր նոր գիւտեր կը գտնէր :

Վոպերնիկոս իր ճամբորդութեան ատենը շատ տեղեկութիւններ ժողովէր էր , ու տիեզերաց գրութեանը վրայ իր ատենը եղած կարծիքները իրեն ծուռ կ'երեւնային : Վարդաց աս բանիս վրայ գրուած բոլոր հին գրքերն ու տեսաւ որ գլխաւորներն երկու կարծիք են . մէյմը Եգիպտացւոց գրութիւնը , որ կ'ըսէին թէ փալածու ու արուսեակ ըսուած մոլորակները արեւուն վրայ կը պտըտին ,

և հրատը՝ երեւակն ու արեւը երկրիս վրայ կը դառնան . մէյմըն ալ Վպողոնիոսինը , որ կը հաստատէր թէ բոլոր մոլորակները արեւուն վրայ կը պտըտին , ու արեւով մէկտեղ երկրիս վրայ կը դառնան . ետքէն աս կարծիքը Տիքոպրասէ աստղաբաշխն ալ ունեցաւ : Բայց մէջ Վպողոնիոսին կարծիքը աւելի հաւանական երեւցաւ Վոպերնիկոսին , բայց անոր մէջ ալ շտկելու բան կայ կ'ըսէր . այսինքն թէ բոլոր մոլորակներուն կեդրոնը կեցած է արեւը , ու երկիրս ալ մէկալ մոլորակներուն հետ արեւուն վրայ կը պտըտի , ինչպէս որ ինչուան հիմա ալ կ'ըսեն աստղաբաշխները : Բնական վասդրութիւնը Վոպերնիկէան դրոսիւն ըսուեցաւ : Ետքը Վալիլէոս մոլորակներուն աս սքանչելի կարգը աւելի բացատրեց . Եւտոնն ալ անոնց շարժմունքը՝ և իրարու հետ ունեցած ձգողութիւնը պայծառ մեկնեց :

Վոպերնիկոս իր գրութեանը վրայ լատիներէն գիրք մը շարադրեց , որ կ'ըսուի (Յաղագս շրջանայ Կիւպերիան Ֆարնոյ , ու 1543^{ին} 70 տարեկան եղած ատենը լմնցուց . ու Պողոս Գ պապին ընծայեց՝ աս պարզ ընծայակա նովս . “ () մատեանս զայս նուիրեմ սրբազան Տօրն , զի մի կարծեցայց խուսափել յիմաստնոցն դատաստանէ , այլ իշխանութեամբ գլխոյն եկեղեցւոյ զերծայց 'ի զրպարտչացն խածուածոց , : Եւ գիրքը տպուելուն պէս , առջի օրինակը հեղինակին խրկեցին , բայց ափսոս որ գիրքը իր ձեռքը հասնելէն քիչ մը առաջ յանկարծ կաթուածէ զարնուեցաւ ու հոգեվարք էր . աշակերտները շուտ մը իրեն կը ցուցնեն ան պատուական գիրքը , ինքն ալ կ'առնէ՝ կուրծքին կը մօտեցնէ ու հոգին կ'աւանդէ : Իրեն տընակը երկար ժամանակ ուխտատեղիի պէս եղած էր . մարմինը ինչուան 1802 Ֆրաւէնպուրկի եկեղեցիին մէջ թաղուած էր . դերեզմանաբար ին վրայ հաստ գրով կըր գունտեր փռուած էին , տապանադրին ալ աս գրե-

Վոպերնիկոս :

ըը միայն կը կարգացուէին NICOL... որ լիւիւպայոս անունին սկիզբն է : Ըս քարը վերուցին, ու Վոպերնիկոսի մէկ քանի ոսկորները Վ արմիցի կանոնիկոսներուն տուին, մէկ քանին Ֆրաւէնպուրկի եկեղեցւոյն, մէկ մասն ալ Վ արշաւի ուսումնական ընկերութիւնը : Ընկերութիւնը աղէկ վարձատրութիւն ըրաւ Սնեատեցքի անունով լեհացւոյն, որ Վոպերնիկոսին վըայներբող մը շարադրեր էր . նոյն ընկերութիւնը Վոպերնիկոսին արձանը կանգնեց հարիւր յիսուն հազար Ֆրանքով . ա սոր օրինակը Ստրվալտսէն քանդակագործը տուեր էր, Վ արշաւի արհեստաւոր մըն ալ պղնձէ արձանը թափեց . Փարիզու մէջ ալ գեղեցիկ միտալ մը կոխել տուին : Ըրդէն Վոպերնիկոսեք քաղքին իշխանը Ստրն

քաղքին մէջ 1766^{ին} Վոպերնիկոսին փառաւոր արձանը կանգնել տուեր էր, նմանապէս Սերաքովսքի անունով քահանան ալ ուրիշ արձան մը կանգնեց Վոպերնիկոսին Վրաքով քաղքը : Բայց աս մարդուն ամենէն փառաւոր արձանը իր անունն ու իր դրութիւնն է :

Հ . Յ . Դ

ՈՒՍՈՒՄՆ ու գիտութիւնը բարի մարդուն ձեռքը թագաւորական գաւազան է, իսկ ցած մարդուն ձեռքը աւաղակի լախո է :

ՄՈՆԹԱՆԵԼ